

DENARNIŠTVO NA LOŠKEM V PRETEKLOSTI IN SEDANJOSTI*

Vrnimo se v čas predvojne Slovenije z vprašanjem, kakšne denarne zavode smo imeli takrat. V Sloveniji smo imeli več vrst denarnih zavodov in to: hranilnice, posojilnice, kreditna društva in banke.

Hranilnice so ustanavljali mesta, občine in okraji, kakor na primer Mestno hranilnico Ljubljansko, Občinsko hranilnico Krško, Hranilnico kmečkih občin Ljubljana, Okrajno hranilnico Slovenska Bistrica in druge.

Posojilnice so v slovenskem denarstvu imele zelo pomembno vlogo. Ustanovljene so bile na zadružni podlagi kot zadruga z omejenim in neomejenim jamstvom. Posojilnice niso bile ustanovljene le po potrebi prebivalstva in takratnega gospodarstva, temveč predvsem s političnega vidika. Bile so klerikalne in liberalne denarne ustanove. Zato jih je bilo vse polno po mestih, trgih in vaseh in to tudi po dve v istem kraju. Tako je bila na primer Ljudska posojilnica v Ljubljani klerikalna zadruga, Kmetijska posojilnica ljubljanske okolice pa je veljala za napredno, liberalno. Vse te zadruge so bile včlanjene v svojih centralah, ene v Zadružni zvezi, druge pa v Zvezi slovenskih zadrug v Ljubljani.

Prva taka zveza je bila ustanovljena leta 1883 v Celju. Imenovala se je Zveza slovenskih posojilnic. Te zveze so zbirale neplasi-rana denarna sredstva zadrug z namenom, da financirajo zadruge, ki jim je primanjkovalo denarja. Pri svojih članicah pa so opravljale po zakonu predpisano revizijo poslovanja. Seveda so bile tudi te zadružne zveze (centrale) politično opredeljene.

Kreditna društva niso bila samostojni denarni zavodi. To so bile ustanove večjih hranilnic, ki so tem društvom dale na razpolago glavnico z namenom, da se ta uporabi za posojila malim trgovcem in obrtnikom, torej

za kreditne posle, s katerimi se hranilnica ni hotela ali pa po statutu ni smela ukvarjati. To je bila neka pomožna akcija z osebnimi krediti za malega podjetnika. Pri tem je veljalo načelo, da se krediti dajejo po ugodnih pogojih, zlasti z nizko obrestno mero, vendar proti zadostni varnosti.

Banke so imele v slovenskem denarstvu največjo vlogo. Delovno področje hranilnic in posojilnic je bilo omejeno samo na sprejemanje vlog na obrestovanje in dajanje posojil in kreditov. Banke pa so se ukvarjale z vsemi denarnimi posli, to je z najrazličnejšimi načini kreditiranja, z menjavo denarja, z nakupom in prodajo vrednostnih papirjev, z blagovnimi kupčijami, z raznimi borznimi transakcijami, s kompliciranimi in rizičnimi posli, skratka z mobilizatorskimi, kreditnimi in posredniškimi bančnimi posli.

Zgodovinsko gledano, so v slovenskem prostoru nastajale domače hranilnice in posojilnice že v prvi polovici prejšnjega stoletja, domače poslovne banke pa ob prehodu v dvajseto stoletje.

Za najstarejšo šteje v Sloveniji in tudi v jugoslovanskem prostoru *Kranjska hranilnica*, ustanovljena leta 1820 v Ljubljani (kot druga hranilnica v Avstriji, po dunajski leta 1819). Bila je v rokah ljubljanskih nemških grosistov.

Za začetek slovenskega poslovnega bančništva (in s tem nastanka velikih bank) pa šteje leto 1900, ko je bila v Ljubljani ustanovljena *Ljubljanska kreditna banka*. Ustanovili so jo slovenski poslovneži.

Do leta 1900 ni bilo v Sloveniji nobene banke, niti domače niti tuje. V Ljubljani sta obstajala dva zasebna bankirja, firma Luckmann in firma Mayer, ki je imela poleg tega v Ljubljani še manufakturno trgovino. Ti dve firmi sta koncentrirali pri sebi vse bančne posle, ki so se do takrat pojavljali na ljubljanskem trgu. Predvsem sta dajali trgovcem kratkoročne kredite proti menicam, seveda po

* Avtorjevo predavanje v okviru Blaznikovega večera dne 2. marca 1991 na Loškem gradu.

razmeroma visoki obrestni meri in od tod je izviralo tudi precejšnje premoženje omenjenih dveh zasebnih bankirjev.

Te razmere so leta 1900 spodbudile takratnega ljubljanskega župana Ivana Hribarja, da je začel razmišljati o ustanovitvi domače slovenske banke. Ker pa je pri ljubljanskih trgovcih za to primanjkovalo potrebnega kapitala in tudi strokovnega znanja, je Ivan Hribar pridobil Živnostensko banko v Pragi, da je dala oboje na razpolago, to je del kapitala in strokovno uradništvo. Tako je bila pod okriljem te praške banke ustanovljena prva slovenska banka: Ljubljanska kreditna banka v Ljubljani. Prvi ravnatelj je bil Čeh in tudi uradniki, zlasti šefi oddelkov, so bili Čehi, ker Slovenci do takrat še nismo imeli izšolanih bančnih kadrov.

Kot druga slovenska banka je začela poslovati v Sloveniji *Jadranska banka*, ki je bila ustanovljena leta 1905 v Trstu z izključno domačim kapitalom. Po večini so bile delnice plasirane po Dalmaciji, deloma po Hrvaški in nekaj manj po Sloveniji. *Jadranska banka* je leta 1912 ustanovila svojo podružnico tudi v Ljubljani.

Obe slovenski banki, Ljubljanska kreditna banka in *Jadranska banka*, sta pritegnili večino bančnih poslov, tako da sta firmi zasebnih bankirjev Luckmann in Mayer bili prisiljeni oddati svoje posle bankam. Za prenos bančnih poslov nista zbrala slovenskih bank, pač pa sta svoje posle oddala dunajskim bankam: Österreichische Creditanstalt für Handel und Gewerbe ter Allgemeine Verkeersbank na Dunaju, ki sta odprli podružnici v Ljubljani. Tako so bila v Ljubljani naenkrat štiri bančna podjetja, med katerimi se je začela že pred prvo svetovno vojno precejšnja konkurenca. Obe dunajski banki sta imeli to prednost, da sta imeli izvrstne zunanje zveze in veliko kapitala za svoje delovanje. Poleg tega sta bili v tistih časih vsa pomembnejša trgovina in večja industrija v rokah nemških podjetnikov, ki so seveda raje sodelovali s podružnicami dunajskih bank kakor z domačimi, slovenskimi bankami.

Po prvi svetovni vojni se je zaradi italijanske zasedbe Trsta *Jadranska banka* preselila v svojo centralo v Ljubljano in se je združila s Podunavsko banko v Beogradu, tako da se je imenovala *Jadransko podunavska banka*, ki je svojo centralo premestila v Beograd, v Ljubljani pa je ostala samo podružnica. Po-

tem so nastajale še druge banke kot na primer Zadržno gospodarska banka, Zagrebška Jugobanka, Državna hipotekarna banka, Agrarna banka, Obrtna banka in druge.

Ne glede na to, da so pomembno in največjo vlogo v slovenskem gospodarstvu imele banke, je bil razvoj hranilništva v Sloveniji izrednega pomena. Razvoj hranilnic je imel že v prvi polovici devetnajstega stoletja čvrste temelje, ki so jih postavili narodno zavedno usmerjeni Slovenci, ki so spoznali, da je politični razvoj Slovencev možen le, če si bodo pridobili gospodarsko neodvisnost od tujcev. Začeli so ustanavljati poseben, našim razmeram prilagojeni tip posojilnic in hranilnic, ki so se ob prehodu v 20. stoletje razrasle v mrežo, ki je pokrivala deloma sleherni kot slovenskega prostora. Glavni deleži v teh hranilnicah in posojilnicah so bili razdeljeni med narodno zavedne člane, s čimer je bilo doseženo, da so bile trdno v slovenskih rokah. Obenem so hranilnice in posojilnice odprle slovenskemu jeziku pot v finančne kroge in s tem olajšale oblikovanje lastnega strokovnega osebja.

In kaj lahko povemo o razvoju denarništva v Škofji Loki?

Škofja Loka je bila tipično obrtniško, trgovsko in turistično mesto. Taki gospodarski strukturi so ustrezala denarna podjetja posojilnice in hranilnice.

Najstarejša hranilnica na loškem ozemlju je bila *Hranilnica in posojilnica v Stari Loki*, registrirana zadruga z neomejeno zavezo, ustanovljena leta 1896. Sedež hranilnice je bil na Fari v župnišču. Člani so bili večinoma kmetje. Denar so nalagali ali jemali posojila razna društva in posamezniki. Preostali denar, ki ga niso uporabili za kredite, so nalagali pri Ljudski hranilnici v Ljubljani. Pri dajanju posojil so bili zelo natančni po načelu zavarovanja kreditov.

Prvi kreditni zavod na Placu v Škofji Loki je bila leta 1900 ustanovljena *Okrajna hranilnica in posojilnica r. z. z n. o. z.* Od leta 1923 so poslovali v lastni hiši na Mestnem trgu št. 8, v današnjih prostorih knjižarne Državne založbe Slovenije. Imeli so se za največji denarni zavod na Gorenjskem. Med obema vojnama je kreditirala drobno blagovno proizvodnjo, kreditirala trgovca, malega obrtnika, gostinca in kmeta in pospeševala turizem.

Bila je izredno humano usmerjena in je dajala podpore na vse strani, društvom, občini, študentom za visokošolski študij na Dunaju, v Gradcu in Pragi, redno je podpirala slepe in gluhome, dijaško kuhinjo, bolnišnico, podpirala je mlade slikarje in še in še. Obratovala je s kapitalom 15 milijonov din hranilnih vlog. V obdobju svetovne krize (od 1930) je kreditirala ca. 10 milijonov din kmečkih dolgov, ki so prišli pod zaščito in zato je bila neko obdobje nelikvidna. V tem času gospodarske krize so vlagatelji od svojih vlog prejeli samo določen odstotek od tiste gotovine, ki je sproti pritekala v hranilnico.

Leta 1903 je bila ustanovljena *Ljudska hranilnica in posojilnica v Škofji Loki* r. z. z. n. z. Poslovne prostore je hranilnica imela v župnišču, danes SDK Škofja Loka, Mestni trg 38. Zbirala je hranilne vloge in dajala osebne kredite, vodila je tudi tekoče račune. Med obema vojnama so bili vlagatelji in kreditorejmalci meščani in prebivalci iz širše okolice in obeh dolin ter razna društva.

Nekaj let po prvi svetovni vojni se je ustanovila v prostorih današnjega aranžirnega ateljeja v Kapucinskem predmestju *Slavenska banka*, ki se je po kratkem času likvidirala zaradi nelikvidnih naložb v kredite zasebnikov, ki so napovedali konkurs (stečaj). Večji škofjeloški industrijski obrati so imeli potrebo po poslovanju z bankami. Ker Škofja Loka med obema vojnama ni imela banke, so industrijske obrate kreditirale banke v Ljubljani in celo v Beogradu. Takratni pomembnejši industrijski obrati v Škofji Loki so bili leta 1921 ustanovljena Tovarna klobukov, leta 1922 proizvodnja malih vodnih turbin, leta 1933 proizvodnja hladilnikov. Istega leta se je gradila Predilnica. Loka je dobila tudi Tkalnico in Odejo, razvita je bila lesna industrija. V pretežno obrtniškem in trgovskem mestu je razvoj industrijskih obratov vplival tudi na razvoj denarnega prometa.

Kot zadnja je bila leta 1927 ustanovljena *Mestna hranilnica v Škofji Loki*. Poslovala je na Mestnem trgu št. 34, v današnjih prostorih trgovine Elita – Čebelica. Za razliko od navedenih treh zadržnih hranilnic, ki so jih ustanavljali člani, je bila Mestna hranilnica ustanovljena s sklepom občinskega odbora z dne 11. 9. 1926 s pričetkom poslovanja s 1. 1. 1927. Ustanovitelj – mestna občina Škofja Loka – je prevzela jamstvo z vsem svojim premoženjem in z vso svojo davčno močjo.

Nadzor poslovanja je opravljal sreski načelnik. Poleg hranilnih vlog so se zbirala v Mestni hranilnici vsa občinska sredstva. Imela je lep dotok pupilnih vlog in sodnih depozitov. To je bila posebna prednost tako imenovanih regulativnih hranilnic, ki pa so se smele ukvarjati po posebnem statutu le z absolutno dobro zavarovanimi kreditnimi posli, večinoma s hipotekarnimi krediti na prvem mestu. Regulativna hranilnica naj ne bi vlagala sredstev v večja zasebna podjetja. Že leta 1929 pa se je zapletla pri kreditiranju dveh loških sumljivih podjetij Mlinostav in Elektrovaljni mlin, obe na Trati, ki sta se 1931 in 1933 likvidirali. Nastopila je tudi splošna gospodarska kriza in hranilnica je bila na robu propada. Po malem so izplačevali vloge, podobno kot drugi hranilni zavodi. Leta 1937 so morali objaviti finančno stanje in pričeti s sanacijo. Občina je pričela z načrti, kako spet dobiti likvidnost. Vso zadevo so delali javno na oglasni deski. Sanacijska sredstva v višini 2,6 milijona dinarjev so dobili pri Narodni banki, Zvezi jugoslovanskih hranilnic v Ljubljani in Društvu denarnih zavodov v Ljubljani. Ko se je pokazalo, da je sanacija pripravljena resno, je sodišče že leta 1939, torej leto dni pred pokritjem 2,6 milijonov, spet pričelo vlagati pupilne vloge in sodne depozite v Mestno hranilnico in ugled zavoda se je popravljal. Tako je Mestna hranilnica v Škofji Loki po bilančnem stanju vlog imela 1. avgusta 1939. leta 5.878.180,00 din na hranilnih knjižicah, 865.014,00 din pa na tekočem računu, skupaj 6.743.194,00 din od 948 vlagateljev.

Če pomislimo, da je takrat mesto imelo samo 2500 prebivalcev in kar tri samostojne denarne zavode na Mestnem trgu, lahko sklepamo o primerni finančni kulturi mesta.

V okolici Škofje Loke in v obeh dolinah je bilo 13 hranilnic, in sicer: Kmetijska hranilnica in posojilnica v Žabnici, v Selški dolini Hranilnica in posojilnica Sorica, Dražgoše, Selca, Železniki in Češnjica, v Poljanski dolini Ljudska hranilnica in posojilnica Žiri, Dobračeva, Leskovica, Gorenja vas, Trata in Poljane. Vse te hranilnice so bile registrirane zadrge z neomejeno zavezo. Na območju današnje občine Škofja Loka je bilo skupaj 17 denarnih zavodov.

Med vojno v letih 1941–1945 se združijo v Škofji Loki Ljudska hranilnica in posojilnica Škofja Loka, Hranilnica in posojilnica v Stari

Loki in Okrajna hranilnica in posojilnica v Škofji Loki v *Raiffeisenkasse, Laak*. Nemška oblast je odpravila vse hranilnice na zadrudni podlagi. Te so se morale združiti v enotni rajfajznovki v Loki. Mestna hranilnica pa je bila priključena Okrožni hranilnici v Kranju in se je imenovala *Kreissparkasse Krainburg, Hauptzweigstelle Laak*.

V Blaževi ulici št. 1., v prostorih današnje krčme Loški hram, pa je bila ustanovljena »*Volks Bank*« *Kranj podružnica Škofja Loka*, ki se je pečala s kreditnimi posli, s hranilnimi vlogami in z žiro računi. Pri *Volks Bank* so imeli odprte žiro račune Tkalnica, Predilnica, Šešir, Lesna industrija in obrtniki.

Po osvoboditvi leta 1945 zasledimo zopet Okrajno hranilnico in posojilnico Škofja Loka in Mestno hranilnico Škofja Loka, ki pa preideta v likvidacijo kot vse druge banke in hranilnice v Jugoslaviji.

V Sloveniji je bilo, kot nam zagotavljajo nekateri viri, pred vojno nad petsto hranilnic. Poslovale so izključno z domačim kapitalom. Teh hranilnic ni več.

Poleg hranilnic je bilo v Jugoslaviji pred vojno pet državnih bank in okoli 700 zasebnih bank. Veliko vlogo je imel v bankah stare Jugoslavije še vedno tuji kapital. Vodilno vlogo je imel nemški kapital, ki je pomenil tretjino vloženega kapitala v banke. V jugoslovanskih bankah je bil še zastopan avstrijski, francoski, madžarski, češkoslovaški, angleški in italijanski kapital. Vse predvojne banke in hranilnice so bile likvidirane, zasebne pa konfiscirane ali nacionalizirane. Kasneje je bilo opravljeno še združevanje zveznih bank – Poštne hranilnice, Zadrudne banke in Kmetijske banke, Industrijske banke in Obrtne banke – ter republiških bank z Narodno banko, ki je odpirala svojo mrežo širom po Jugoslaviji. Tako smo v Škofji Loki prišli do ustanovitve podružnice Narodne banke.

Na Mestnem trgu št. 8 (današnja knjigarna DZS) se je v julijemsoncu leta 1947 zadnjičkrat svetila prek cele zgradbe na črni podlagi z velikimi zlatimi črkami napisana firma: Okrajna hranilnica in posojilnica r. z. z n. o. z. Prekril jo je nov napis: *Narodna banka FLRJ Centrala za LR Slovenijo Filijala Škofja Loka*. Sedmega julija 1947 ob sedmi uri so se odprla vrata prve povojne banke v Škofji Loki. Prva stranka je bila tovarna klobukov »Šešir«.

Narodna banka FLRJ je poleg svoje temeljne emisijske funkcije opravljala tudi direktno kratkoročno kreditiranje gospodarstva, opravljala notranji in mednarodni plačilni promet, zbirala hranilne vloge ter izvajala državni proračun. Nekaj od teh funkcij so opravljale tudi filiale.

V Sloveniji je bilo 60 filial Narodne banke. Njih delo ni bilo samostojno, kajti Narodna banka je bila strogo centralistično in enotno organizirana v vsej Jugoslaviji. Filiale so poslovale natančno po navodilih iz okrožnic Glavne centrale v Beogradu in Centrale v Ljubljani. Posli so bili že v naprej določeni in vodeni iz centra. V tej hierarhiji dirigiranega poslovanja so te banke bile po načinu pristojnosti in vodenju poslovanja podobne prej državnim finančnim uradom kot pa bankam.

Sistem enotnega bančništva v obliki ene same banke, to je Narodne banke FLRJ, ni mogel uspešno slediti razvoju gospodarstva in čedalje večji samostojnosti podjetij.

Leta 1952 je prišlo do nasprotujočih si mnenj o ustreznosti enotnega bančnega sistema v decentraliziranem gospodarskem sistemu. Tako je v letu 1954 prišlo do decentralizacije enotnega bančnega sistema in ustvarjanja večbančnega sistema. V reorganiziranem bančnem sistemu so od leta 1954 do konca leta 1960 poleg Narodne banke FLRJ obstajale še komunalne banke, hranilnice, zadrudne hranilnice in posojilnice, Jugoslovanska banka za zunanjo trgovino (od 1955), Jugoslovanska investicijska banka (1956) in Jugoslovanska kmetijska banka (1958). Narodna banka FLRJ pa je zelo zmanjšala mrežo svojih podružnic, vendar je še naprej neposredno kreditirala večja podjetja industrije in rudarstva, gradbeništva, prometa in trgovine.

Tako je bila v Škofji Loki 1. maja 1955 ustanovljena *Komunalna banka Škofja Loka*, ki je prevzela posle ukinjene podružnice Narodne banke. Banka je bila samostojna in je opravljala vse bančne posle. Na zgradbi na Mestnem trgu št. 8 se je firma torej v tretje spremenila.

Istega leta 1955, dne 1. oktobra je bila nasproti Komunalne banke v hiši št. 38 na Mestnem trgu (današnji SDK), ustanovljena *Zadrudna hranilnica in posojilnica r. z. z n. j. Kranj, podružnica Škofja Loka*. Komunalna banka je izločila iz svoje kreditne bilance zadrudni in kmetijski kreditni potencial in ga

prenesla na novoustanovljeno zadružno hranilnico in posojilnico. ZHP je prevzela posle kreditiranja zadružnega in kmetijskega sektorja in to 22 kmetijskih zadrug, Kmetijsko posestvo Škofja Loka, Zadružno mesarijo (današnji Meso-izdelki) in dve močni industrijski podjetji MLIP Češnjica (medzadružno) in Lesno industrijsko podjetje Jelovica, ki je bilo tudi zadružno podjetje. ZHP je opravljala vse bančne posle. Oba bančna aparata sta mnogo delovala na propagandi zbiranja hranilnih vlog. V šolah v Škofji Loki in obeh dolinah sta organizirano tekmovala pri odpiranju šolskih hranilnic in to z velikim uspehom.

Temeljna naloga ZHP je bila pospeševanje denarnega varčevanja prebivalstva, odobravanje kratkoročnih, srednjeročnih in dolgoročnih kreditov in zbiranje prostih sredstev zadružnih in kmetijskih organizacij. Poleg osnovne dejavnosti so se zadružne hranilnice lahko ukvarjale še z zavarovalnimi in drugimi bančnimi posli.

Zadružne hranilnice in posojilnice so bile prve banke, ki jih niso ustanovili državni organi, ampak neposredno kmetijske zadruge, ki so vplačale tudi ustrezne deleže in upravljale ZHP prek njihovih organov. V tej zvezi so imele hranilnice posebno nalogo, da so dajale načelne smernice svojim članicam

glede hranilnega in kreditnega poslovanja, nadzorovanja njihove hranilne in kreditne službe in vsakovrstno organizacijsko pomoč.

Zadružna hranilnica in posojilnica je bila specializiran denarni zavod zadružnih in kmetijskih organizacij in pospeševalec denarnega varčevanja prebivalstva, ki je opravljal vse bančne posle in posle plačilnega prometa. Komunalna banka pa je bila bančna organizacija splošnega tipa, ki je opravljala vse bančne posle in plačilni promet za gospodarstvo škofjeloške občine in prebivalstvo. Vsaka

Tabla Zadružne hranilnice in posojilnice Kranj, podružnice Škofja Loka, ustanovljene leta 1955 na Mestnem trgu

Izložbeno okno Zadružne hranilnice in posojilnice na Mestnem trgu v Škofji Loki

je imela svoje določeno gospodarsko področje, sredstva prebivalstva in njih pridobivanje pa so bila kot pomemben vir prvič v povojnem obdobju predmet medbančne konkurence, ki je v tistem času bila za oba zavoda zelo uspešna.

Samostojna škofjeloška Komunalna banka je komaj po 20 mesecih poslovanja že morala spremeniti svojo firmo v Komunalno banko okraja Kranj, podružnica Škofja Loka. Kljub tej organizacijski spremembi je še obdržala svojo prejšnjo pristojnost. S tem imenom je poslovala od 1. 1. 1957 do 31. 12. 1960. Od 1. 1. 1961 do 31. 12. 1962 pa se je spet preimenovala nazaj v Komunalno banko Škofja Loka. Leta 1960 se je preselila z Mestnega trga v novo lastno bančno poslopje v Šolski ulici.

V mesecu marcu leta 1961 je izšel nov zakon o bankah, ki je ponovno ustanovil Narodne banke, ukinil zadružne hranilnice in posojilnice, komunalnim bankam pa odvzel pravico opravljanja plačilnega prometa za gospodarstvo. Odvzeti posli iz zadružnih hranilnic in

posojilnic ter iz komunalnih bank so se prenesli v novoustanovljene narodne banke.

Tako je Škofja Loka po šestih letih 6. maja 1961. leta spet dobila *podružnico Narodne banke*. Podružnica Narodne banke je prevzela plačilni promet od KB in ZHP s prenosom vseh žiro računov. Od ukinjene zadružne hranilnice je komunalna banka prevzela vse kredite in hranilne vloge. Nerazumljiva in negotovarska je bila prisilna likvidacija zadružnih denarnih zavodov, ki je povzročila mnogo škode v denarništvu in je zavrla polet razvoja zadružne in kmetijske dejavnosti, ki so ga zadružne hranilnice in posojilnice tako uspešno začele.

NB je prevzela od KB in ZHP določene posle skupaj s kadri in se je vselila v prostore nove zgradbe Komunalne banke in deloma v prostore ukinjene ZHP na Mestnem trgu. Obe banki sta si prizadevali za lastne poslovne prostore, oziroma razmišljali o izselitvi Narodne banke iz bančne hiše Komunalne banke.

Na Mestnem trgu št. 38 (SDK) je imela Zadružna hranilnica in posojilnica svoje poslovne prostore samo v pritličju zgradbe. Prvo nadstropje pa je bilo zasedeno z oficirskimi stanovanji. Centrala Narodne banke v Ljubljani je priskočila na pomoč in dodelila podružnici sredstva za odkup dveh stanovanj v

bo družbenega knjigovodstva, ki je bila ustanovljena 1. novembra 1962. Novi naslov je bil: *Služba družbenega knjigovodstva pri Narodni banki Jugoslavije, Centrala za SR Slovenijo, Podružnica 607-15 Škofja Loka*. V letu 1965 pa se zavoda razdružita in gresta vsak na svoje. Po skoraj treh letih se je 25. 3. 1964 Služba družbenega knjigovodstva preselila iz stavbe Komunalne banke v lastne prostore na Mestnem trgu št. 38. Komunalna banka pa je končno nemoteno nadaljevala svoje poslovanje v lastni poslovni zgradbi.

V letu 1964 je bila v jugoslovanskem merilu izvedena splošna reorganizacija SDK. Na Gorenjskem je podružnica SDK ostala samo v Kranju. Na Jesenicah, v Radovljici, v Trzinu in v Škofji Loki pa so nastale ekspoziture Kranjske podružnice. Tako je škofjeloška podružnica SDK bila 1. 10. 1964 reorganizirana v ekspozituro podružnice Službe družbenega knjigovodstva Kranj, kar je še danes.

Komunalna banka je v začetku leta 1963 spet menjala tablo z naslovom: *Medobčinska Komunalna banka Kranj, Podružnica Škofja Loka*. Od 1. 1. 1966 do 31. 12. 1971 se je imenovala *Gorenjska kreditna banka Kranj, Podružnica Škofja Loka* in od 1. 1. 1972 do 31. 12. 1977 *Ljubljanska banka podružnica Kranj, Poslovna enota Škofja Loka*. Od 1. 1. 1978 do konca leta 1989 *Ljubljanska banka* –

Šolska hranilnica v šoli
Sovodenj leta 1959

novem naselju Novi svet za preselitev stanovalcev iz prvega nadstropja. Podružnici NB so bila dodeljena še sredstva za generalno adaptacijo poslovnih prostorov.

Seveda brez reorganiziranja zopet ni šlo. Narodna banka vzame pod svoje okrilje Služ-

Temeljna banka Gorenjske Kranj, Poslovna enota Škofja Loka. V letih 1977/1978 pa je soinvestirala novo poslovno stavbo poleg hotela in se preselila v nove bančne prostore, v prejšnje pa se je preselila škofjeloška knjižnica.

V povojnem obdobju je bilo bančništvo deležno mnogih zakonskih sprememb. Teh eksperimentov je bilo toliko, da se je bančni sistem desetkrat in še večkrat spremenil. Sedanji zakon o bankah in drugih finančnih organizacijah definira banko kot poslovno institucijo, ki opravlja depozitne, kreditne in druge bančne posle in je lahko ustanovljena kot delniška družba in kot družba z omejeno odgovornostjo, tako da veljajo za banke enake oblike kot za podjetje. LB Temeljna banka Gorenjske Kranj se je torej 1. 1. 1990 preoblikovala v delniško družbo v okviru bančne skupine (*»Bank group«*) Ljubljanske banke Ljubljana. Tako smo prišli do zadnjega naslova banke v Loki, ki se danes imenuje *LB – Gorenjska banka d. d. Kranj, Poslovna enota Škofja Loka*.

Nobena transformacija bank na Gorenjskem pa ni bila v korist osamosvajanja loške banke. Nasprotno! Že skoraj deset let se načrtno odvzemajo posli in bančna enota v Loki je obsojena na poslovno osiromašenje. Odvzeti so ji kreditni posli investicijskega kreditiranja gospodarstva. Odvzeti so posli deviznega poslovanja z gospodarstvom. Tako smo po 95-letnem razvoju in delovanju samostojnih denarnih zavodov v Škofji Loki bančništvo zreducirali na bančno poslovno enoto nižjega ranga, pretežno za opravila z občani.

V letu 1986 je Beograjska banka v Novem svetu št. 22, v pritličju stanovanjskega krila kapucinskega samostana odprla svojo bančno enoto z imenom Beogradska banka – Temeljna banka Ljubljana, Agencija Škofja Loka. Ljubljanska banka, ki je imela v Škofji Loki dolgoletni monopol, je torej dobila konkurenčno banko na področju poslovanja s prebivalstvom.

V tujini, kjer je v mestih več različnih bančnih hiš, se vlagatelji svojih prihrankov kaj hitro selijo iz banke v banko in ostanejo v tisti, v kateri menijo, da so najboljše postreženi, to je promptno, vljudno in diskretno. Konkurenca je tako močna, da se podjetje goja za vsako stranko posebej in je uslužbencem pri okencih naročeno, da morajo tako poslovati in imeti take odnose do strank, da staro stranko zadržijo in novo stranko pridobijo. Bančna konkurenca pri nas zaradi sorodnosti delovnih in tehnoloških postopkov in vzgoje osebja ne povzroča bistvenih sprememb. Vlagatelji se kljub temu selijo iz banke v banko zaradi iskanja boljšega načina poslovanja, kar

tudi v Škofji Loki z otvoritvijo nove banke ni bilo nezanemarljivo.

V letu 1990 se je beograjska banka preimenovala v Komerzialno hipotekarno banko d. d. in je še istega leta v Sloveniji prešla v likvidacijo. Stanovanjsko-komunalna banka d. d. Ljubljana je prevzela vse posle in celotno poslovno mrežo likvidirane beograjske banke v Sloveniji in tako tudi enoto v Škofji Loki.

Dne 19. oktobra 1990 je bila ustanovljena *Stanovanjsko komunalna banka d. d. Ljubljana, Agencija Škofja Loka*, ki je prevzela tudi poslovne prostore nekdanje likvidirane banke na Novem svetu št. 22. Pretežno opravlja posle s hranilnimi vlogami in s stanovanjskimi potrošniškimi krediti.

Sklepne misli

Iz opisa preteklega razvoja denarništva v Škofji Loki je opazno, da je Loka imela na Mestnem trgu tri pomembne, samostojne denarne zavode hranilnice in posojilnice in da do leta 1947, če zanemarimo banko v času okupacije, praviloma ni imela bank. Od ustanovitve prve hranilnice in posojilnice leta 1896 v Stari Loki do ustanovitve prve banke leta 1947 v Škofji Loki je preteklo 51 let brez bančnega poslovanja. V 44 letih od 1947 do 1991 je šest let poslovala združna hranilnica in posojilnica, 38 let pa se je poslovalo samo z bankami, oziroma brez hranilnic.

To pomeni, da je Škofja Loka v preteklosti imela tradicijo v hranilniškem denarnem poslovanju, saj je bilo kar 17 hranilnic na njenem območju, ni pa imela neke dolgoročne bančne tradicije. Imela je banke kot vsa druga mesta v obdobju diriganega administrativnega gospodarstva in v obdobju dogovorne ekonomije. Hranilništvo, razen omenjene izjeme v določenem obdobju, ni bilo uzakonjeno. Današnji čas, skladno z novo zakonodajo in prehodom gospodarstva na tržni sistem pa v splošnem preoblikuje bančništvo v Sloveniji in omogoča oživljanje kreditnega trga s hranilnicami in drugimi hranilno-kreditnimi organizacijami.

Škofja Loka nima samostojne banke, pač pa poslovno enoto Gorenjske banke Kranj in agencijo Stanovanjske komunalne banke Ljubljana. Veliko vprašanje je, ali bi morebitno ustanovljena škofjeloška banka lahko preživela. Cilj novega zakona o bankah je priti do pravih bank, ki bodo konkurenčno

sposobne, da lahko zdržijo konkurenco novih hranilnic, ki nastajajo, in tujih bank, ki vstopajo v bančni sistem prek mešanih bank. Banke se kot nove delniške družbe pojavljajo tam, kjer so mogoči močnejša koncentracija kapitala in razširjanje oblik lastništva kapitala, prisotnost na trgu z vrednostnimi papirji, razvoj vseh vrst bančnih poslov doma in v tujini in razvoj sodobne informacijske tehnologije poslovanja s hitrejšimi inovacijskimi rešitvami. Torej ni smotno razmišljati o ustanavljanju nove škofjeloške banke, kljub temu da je Loka v bančništvu v podrejenem položaju. V Sloveniji je 15 bank in vprašanje je, koliko jih bo preživel.

Z ustanavljanjem zasebne trgovine, zasebnega obrtništva in intelektualnih in drugih uslužnostnih dejavnosti v Škofji Loki se oblikuje in preoblikuje tudi denarni trg, ki sam

finančne organizacije ne morejo drugače, kot da poslovanje s prebivalstvom in drobnim gospodarstvom opravljajo samo vzporedno z drugimi bančnimi posli. Akumulacija prebivalstva (hranilne vloge) se uporablja v bankah predvsem za pokrivanje širših družbenih interesov, manj pa za lokalne potrebe in v prid prebivalstva v ožjem pomenu. Z ustanovitvijo hranilnice v nekem kraju pa je dana možnost drugačnega uravnavanja poslovne politike glede na krajevne razmere in za povezovanje interesov za zadovoljevanje lokalnih potreb. Vse te in podobne razmere so že dovolj oprijemljive smernice za vsebinsko analizo elementov za ustanovitev novega škofjeloškega denarnega zavoda. Z ustanovitvijo hranilnice in posojilnice v Škofji Loki bi se Škofja Loka prav gotovo približala tej današnji lokalni gospodarski stvarnosti.

Podelitev hranilnikov najmlajšim vlagateljem hranilnice ob Svetovnem dnevu varčevanja 31. oktobra 1957

po sebi narekuje oblikovanje tem potrebam prilagojenega denarnega zavoda. Banke so drobno gospodarstvo praviloma zanemarjale, ker se jim je nakopičila problematika reševanja težjih gospodarskih problemov. Torej manjka nek vmesni člen. Banke kot profitne

Hranilnice bodo zaradi velikega pomena, ki ga imajo sredstva prebivalstva, po obsegu in velikosti pomembna osnova za delovanje kreditnega trga. Mestne hranilnice imajo v Sloveniji tradicijo med prebivalci. Po določenem času delovanja kreditnega trga lahko, pri do-

bri organiziranosti hranilništva, pričakujemo odtok prihrankov prebivalstva iz poslovnih bank v hranilnice.

Danes občani bežijo iz bank. Velik del virov sredstev so vloge posameznikov in njihov beg iz bank povzroča velikansko gospodarsko škodo.

Živimo v času, drugačnem od tistega, ko so imeli komitenti zaupanje v banke. Zamajala se je bančna pasiva, ker so jo močno načeli varčevalci. Potrebno je oživljanje kreditnega trga s hranilnicami in posojilnicami, ki jim je potrebno vrniti hranilniške posle. Zbiranje in vodenje sredstev prebivalstva bi postalo v hranilnicah temeljna funkcija, ne pa samo vzporedni bančni posel. Vlagatelji so zelo pomembne in zelo občutljive bančne stranke. Z vlagatelji in na splošno s strankami, ki iščejo druge bančne storitve, je treba še kako natančno in pozorno poslovati. Potrebno je vrniti zaupanje varčevalcev do slovenskih denarnih zavodov. Hranilnice imajo tradicijo med slovenskim narodom in bodo ponovno zaupanje prebivalcev najhitreje dosegle.

Naj to svoje razmišljanje o požitvi kreditnega trga s hranilnicami zaključim z vodilom, ki je bilo slovenskemu narodu v težkih časih pred sto leti vzpodbudna iztočnica pri ustanavljanju slovenskih hranilnic in posojilnic:

»Narod, ki zaupa vase, dela in varčuje, ne more propasti!«

Viri:

Avgust Tosti: Denarni zavodi v Sloveniji po prvi svetovni vojni; *Bančni vestnik*, Ljubljana 1989; France Štukl: *Hranilništvo v Škofji Loki*; Gradivo in razprave 5, ZAL, Ljubljana 1983; Ivan Polak, dipl. oec.: Hranilnica in posojilnica, *Bančni vestnik* 1-2/1990; Marjan Bizilj, oec.: O hranilništvu danes, *BV* 1-2/1989; Jože Gruškovnjak, dipl. oec.: Zadrugne hranilnice pred tridesetimi leti, *BV* 5/1991; Prof. dr. Dušan Bobek: Iz zgodovine bančništva, *BV* 1-2/1988.

Vladimir Žužek